

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

Geraardsbergse steenweg 267

9231 Gontrode

De Boskrant

september - oktober

1985

5.2.0.1. 38 1376

2 maandelijks tijdschrift

15 jg. nr. 5

De Boskrant

september-oktober 1985

ISSN 0773 137X

2-maandelijks tijdschrift
15 jg. nr. 5

REDAKTIERAAD :

Boury, F.
Coppens, H.
De Bruycker, P.
De Schuyter, J.
De Wever, B.
De Wulf, R.
Dua, V.
Geldhof, P.
Lust, N.
Maertens, Ph.
Mees, Gh.
Meuleman, B.
Roekaerts, M.
Roggeman, G.
Roskams, P.
Saey, F.
Van Boghout, E.
Vanden Bil, V.
Van Haeren, R.
Van Look, K.
Van Miegroet, M.
Van Slycken, J.
Vitse, T.

EINDREDAKTIE :

Dua, V.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER :

Lust, N.

V.B.V.

Geraardsbergse steenweg 267
9231 Gontrode

Tel. 091/52.21.13

ABONNERING :

Pers.abonnement 350,-
Studenten 200,-

te storten op
P.C. 000-1027867-55

Redactioneel

1

Herfstverschijnselen en paddestoelen

2

De Jeneverbes (*Juniperus communis* L.) een naald-boom niet zoals de andere

6

Open Tribune : Over zin en onzin van boswaarde-berekeningen

9

Uit de provincie :

Wat nu met de afgestorven populieren ?

11

De nonvlinder signaleerd in Noord-Limburg

12

Beleid : Week van het natuurbehoud

14

Uit de vereniging :

Week van het Bos

16

Bijzondere excursies voor privé-boseigenaars

18

Werkgroep Bosbouw en Informatica

19

Buitenland :

Rookschade of rupsen ?

20

Boekennieuws

22

Info

24

redactioneel

Op een moment dat bijna niemand er nog echt in geloofde, is het dan toch eindelijk gebeurd : na jarenlang aandringen werd de oprichting van het Rijks-instituut voor Natuurbehoud officieel bekrachtigd bij K.B. van 17 juli 1985 (B.S. 26 juli 1985).

En er werd zelfs niet geknield bij de uitbouw van het personeelskader : 1 directeur, 3 werkleiders, 7 assistenten, 11 administratieve en 2 ongeschoolde personeelsleden werden voorzien.

De eigenlijke werking van dit Rijksinstituut zal echter in de eerste plaats bepaald worden door de competentie van de aangeworven personen en er wordt dan ook vol verwachting uitgekeken naar de resultaten van de sollicitaties.

Voor het hoofd van de inrichting wordt gezocht naar een medewerker (rang A) van een wetenschappelijke inrichting van Staat, Vlaamse Gemeenschap of Belgische universiteit, en verder worden voorlopig 7 assistenten aangeworven, met als vereiste diploma's licentiaat of doctor in de wetenschappen (dierkunde, plantkunde, aard- en delfstofkunde of aardrijkskunde) of landbouwkundig ingenieur (waters & bossen of ruimtelijke ordening).

Zoals kon verwacht worden zijn er massa's inzendingen, al dan niet gestoefd met lijvige doktoraten en publikaties. Genoeg werk dus voor de jury !

Verrassend is wel dat de multidisciplinaire inslag van de sollicitatievoorwaarden zich niet heeft verdergezet bij de samenstelling van de beoordelingscommissie : naast een vertegenwoordiger van de administratie blijken de overige 3 juryleden allen professoren biologie te zijn, harmonieus gespreid over 3 Vlaamse universiteiten (RUG, UIA, KUL). Niemand twijfelt uiteraard aan de deskundigheid van deze wetenschappers, maar voor de niet-biologie kandidaten is de vertrekbasis weinig bemoedigend. We durven erop hopen dat de jury zich niet zal laten leiden door korporatistische (of andere !) reflexen en dat zal gekozen worden voor mensen die effectief bekwam zijn, ongeacht hun opleiding of filosofische overtuiging.

Een spijtige zaak is wel dat alles zo vlug moet gebeuren. Nadat we 12 jaar hebben gewacht op de oprichting van dit instituut, blijft dit plots heel dringend te zijn en moeten de kandidaturen holderdebolder afgehandeld worden ... vóór midden oktober moet alles immers in kanten en kruiken zijn. We zijn benieuwd ... in elk geval zou het spijtig zijn dat deze unieke kans wordt gemist door het nemen van overhaaste of door de elektorale sfeer beïnvloede beslissingen.

Vera Dua,
namens de redaktieraad

Herfstverschijnselen en Paddestoelen

Het gematigd klimaat op onze breedteligging wordt gekenmerkt door een periodieke wisseling van warmere, vochtige zomers en koudere, meer droge winters. Hoe weinig uitgesproken de zomer- en winterextremen ook zijn, toch kent de zomer-winter kering een geleidelijk en milderend verloop via lente en herfst.

Terwijl de lente tot nieuw leven wekt, leidt de herfst tot rust, afbraak en verstarren.

Bij planten valt tijdens de herfst de voedselopname stil; de daling van temperatuur en vochtigheid noopt daarenboven vele bomen en heesters tot bijkomende aanpassingen. Loofbomen werpen hun bladeren af om hun verdampingsoppervlak te verkleinen.

Bij naaldbomen zijn de naalden met een waslaagje afgeschermd, waardoor met uitzondering van de lork, geen karakteristieke herfstbladval optreedt. Van kruiden sterft meestal het bovengronds gedeelte af. Ondergronds is echter voedsel opgestapeld in een wortelstok (salomonszegel), in knolletjes (speenkruid) of in bollen (boshyacint).

Eén- en tweejarige planten sterven in het eerste, respectievelijk het tweede najaar helemaal af. Vooraf zijn echter zaden gevormd die het voortbestaan van de soort moeten verzekeren.

Ook bij dieren komen in het zicht van de

winter tal van adaptatieprocessen op gang. Vele vogels gaan migreren. "Op Maria's geboorte trekken de zwaluwen voort ..." is een bekend rijmpje. Het zal wel niet steeds op 8 september zijn dat de zwaluwen ons verlaten, maar niettemin steekt een grond van waarheid in het gezegde. Zwaluwen behoren tot de grote groep van vogels die al gaan trekken terwijl hun voedselaanbod nog aanwezig is en een langer verblijf toelaat.

Blijkbaar brengen andere factoren, vooral inwendige hormonale processen, de trekdrift op gang. Bij de ene soort gebeurt dat vroeger dan bij andere, zodat het tijdstip van de migratie onderling ook sterk verschillend is. Gierzwaluw en wiewaal gaan ons reeds in augustus verlaten; steltlopers, plevieren en eenden beginnen eerst eind september massaal te trekken; ganzen en zwanen wachten vaak sneeuw en ijs af om zuidelijker sferen op te zoeken.

Standvogels en dieren die ter plaatse de winter doorbrengen hebben andere technieken ontwikkeld om de koudste maanden te trotseren. Sommige leggen in de herfst een provisiekamer aan. Beroemde voorraadverzamelaars bij de insecten zijn bijen en mieren. Onder de vogels zijn het vooral de gaaien die verborgen provisiekamers met allerlei zaden aanleggen. Menige bergplaats wordt later niet geheel verorberd,

waardoor deze vogels ongewild de verspreiding van bomen en planten in de hand werken.

Roofdieren leggen in het algemeen geen voorraden aan van hun doorgaans zeer berderfelijke voedselprooien. Alleen van de bunzing is bekend dat hij in zijn ondergronds bouwsel kikkers verzamelt, waarbij hij deze dieren door een beet in de ruggegraat levend maar onbeweeglijk houdt. Bij de zoogdieren telt de orde der knaagdieren ongetwijfeld de sterkste hamsteraars. Eekhoorns, veldmuizen en uiteraard hamsters zijn ijverige voorraadverzamelaars. Hamsters "hamsteren" 15 tot 25 kg peulvruchten en graankorrels om de winter door te komen.

Tot de specifieke herfstverschijnselen van het bos behoren ongetwijfeld ook de paddestoelen en zwammen. Let wel, gedurende het hele jaar komen er paddestoelen voor, ook in de winter (fluweelpootje). Er zijn zelfs soorten, zoals morieljes en sommige kluijeszwammen, die alleen in de lente te vinden zijn. Het najaar is echter het paddestoelenseizoen bij uitstek.

Immers, in deze periode van het jaar zijn de weers- en leefomstandigheden voor zwammen het meest gunstig; bovendien dragen de exentrieke vorm en kleur van veel paddestoelen er toe bij dat ze gemakkelijker in het oog springen. Dit geldt vooral voor de grotere, hoedendragende soorten. Veruit de meeste soorten zijn evenwel eerder klein en lijken dikwijls niet meer dan donkere vlekjes of spinnewebachtige vliesjes. Maar dit betekent niet dat ze van generlei waarde zouden zijn. Wel integendeel, denken we maar aan de mikroskopisch kleine gistzwammen en schimmels die nodig zijn voor het bereiden van allerlei belangrijke voedingswaren en onmisbare geneesmiddelen. Vele andere kleine soorten

blijken daarnaast onontbeerlijk voor de omzettingsprocessen in de bodem. Op zich is de naam "paddestoel" dan ook niet voldoende omvattend, want onder "paddestoelen" verstaat men strikt genomen alleen zwammen die met een duidelijk vruchtlichaam, bestaande uit steel en hoed, uit de bodem of op boomstammen te voorschijn komen.

Eerder dan op wetenschappelijke grondslag te steunen, wortelt deze benaming in de verbeeldingsrijke sfeer van bijgeloof, verdichtels en sagen, die rond zwammen zijn geweven. Van de oudste tijden tot op heden heeft de mens de paddestoel met een scheef, wantrouwend oog bekeken. Met het ontstaan en de opkomst van de kristelijke kerk groeide even snel het beeld van de duivel mee, waarin alle kwaad belichaamd was. "De vermenselijkte duivel", aldus Teirlinck, "bewoont natuurlijk een huis en heeft huisraad nodig. Zijn stoel is de paddestoel, welke daarom ook duivelsstoel heet. Satan zelve rust er dikwijls op in de vorm van een pad, dat een vervloekt dier is".

De Vliegenzwam (*Amanita muscaria*)

Dodoneus verbaast zich in zijn "Cruyt-boeck" over de soortenrijkdom van paddestoelen, maar kan niet nalaten "diemenigherhande vormen van campernoeliën", zoals hij de paddestoelen noemt, als "gheslachten van Duyvelsbroet" te brandmerken. Hij besluit als volgt : "Om in 't kort den aard van dese Campernoeliën te kennen te gheven is het weten dat de beste Campernoeliën een quaedt dingh zijn ende gheen goet met allen doen en kunnen. Den Hooghgeleerden ende Wijtvermaerden Clusius heeft een gantsch boecksken van de soorten van dit ghewas geschreven, 't welck wij hier niet willen uytgeschrijven". Dodoneus doelt hier op "Fungorum in Pannoniis observatorum brevis historia", een monografie over paddestoelen, gebaseerd op het materiaal dat Clusius in Oostenrijk en Hongarije wist te verzamelen. In deze monografie onderneemt Clusius voor het eerst een poging tot systematisering van de materie, waardoor hij terecht als een grondlegger van de eigenlijke mycologie mag worden beschouwd.

De paddestoelen vormen een der grootste groepen van het plantenrijk. Tussen paddestoelen en de overige planten bestaan allerlei verschillen, maar het grootste en meest kenmerkende onderscheid betreft het chlorofyl. De bladgroenkorrels maken het de hogere planten (ook de algen) mogelijk met behulp van het zonlicht uit bepaalde anorganische stoffen organische verbindingen (koolhydraten) te maken en deze voor hun voeding te gebruiken. De zwammen zijn wegens het ontbreken van chlorofyl daartoe niet in staat. Zij hebben echter voor het opbouwen en instandhouden van hun cellen net als de andere planten koolstof nodig, een element dat zij zelf niet kunnen vormen. Paddestoelen weten dit echter langs andere wegen te verkrijgen : door

De Honingzwam (*Armillaria mellea*)

als parasieten ten koste van andere planten te leven, door zich als saprofieten te voeden met rottend plantaardig of dierlijk materiaal of door in symbiose te leven met bepaalde boomsoorten.

De zwam betreft in dit geval de voor haar bestaan nodige voedingsstoffen, in het bijzonder koolstofverbindingen, van de boom en deze kan met behulp van de zwamvlok andere stoffen, voornamelijk stikstofverbindingen, uit de bodem opnemen. In dergelijke symbiosegevallen ontstaan dan de zgn. mycorrhiza of zwamwortels, doordat het mycelium van de zwam een dichte mantel van hyfen om de fijnste vertakkingen van de wortels vormt en tussen de cellen van de wortelschors binnendringt. Vooral onder de grotere hoeddragende paddestoelen vindt men vele zwammen die zo'n mycorrhiza vormen. De Berkenboleet (*Boletus leucophacus*) vormt zwamwortels met berken terwijl de Vliegenschwam (*Amanita muscaria*) zowel met berk als met naaldbomen tot symbiose en mycorrhizavorming komt. Ook de Larix vindt een trouwe metgezel in de Gele Ringboleet (*Boletus ele-*

gans).

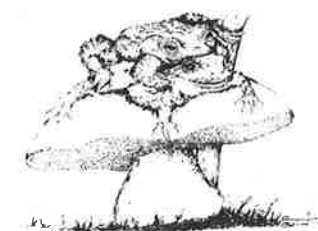
Lang niet alle paddestoelen nemen het zo nauw met hun hospes. Verschillende zwammen hebben een uitgesproken zuiver parasitaire levenswijze en groeien op bomen en heesters, die zij na korte of langere tijd doden. Zulke parasieten vindt men vooral onder de groep Polyporaceën, waarvan er enkele bij de bosbouw als zeer schadelijk bekend staan, o.m. de Dennenmoorder (*Fomes annosus*) en de Tonderzwam (*Fomes formentarius*). Van de Agaricaceën heeft vooral de Honingzwam (*Armillaria mellea*) als parasiet een slechte naam. Het mycelium van deze parasiet tast eerst de wortels aan en breidt zich nadien verder uit tussen schors en hout. Ondertussen vormen zich echter ook nog dikke, donkergekleurde strengen, zgn. rhizomorphen, die de boom doden. Pas daarna verschijnen de honinggele hoeden op de stam, waardoor het de schijn heeft dat deze sluipmoorde- naar in wezen slechts dode bomen aantast! Niet slechts bomen, maar ook dieren worden soms slachtoffer van parasietzwammen. Meest bekend is wellicht de Rupsendoder (*Cordyceps militaris*) die vegeteert op vlinderpoppen en onvermijdelijk de dood voor het insect met zich brengt. Veruit de meeste zwammen ontnemen echter de nodige voedingsstoffen aan afgestorven dierlijk of plantaardig materiaal. Als saprofieten zorgen zij voor de afbraak van samengestelde vetten en koolhydraten (organische stoffen) en maken aldus de voedselkringloop van anorganische stoffen, via organische stoffen naar anorganische stoffen rond.

Ook saprofieten blijken dikwijls een duidelijke voorkeur te hebben voor een be-

paalde voedingsbodem. Zo groeien er vele op paarde- of koeiemest. Nog meer soorten zijn gebonden aan bladeren en naalden die in bosgrond rotten. Weer andere zijn op rottende houtdelen aangewezen. Alle bevorderen ze door de ontbinding van bladeren en naalden de humusvorming, hetgeen de gezondheid van de bosbodem ten goede komt.

Dat er daarnaast ook voor de bosbouw schadelijke zwammen zijn, moeten we er tevens voor lief bijnemen. Nuttig en schadelijk zijn nu eenmaal menselijke begrippen waarmee de natuur geen rekening houdt.

P. Geldhof
Sekretaris W.V.T.

Bibliografie

- D. en R. AICHELE, H.W. en A. SCHWEGLER : *Die Natur im Jahreslauf*, Franch'sche Verlagshandlung, Stuttgart, 1970.
- K. en G. KRONBERGER : *Paddestoelen - Het verzamelen zonder risico*. Heideland Orbis N.V. Hasselt 1974, Nederl.bewerking W.J. Reijnders.
- J.E. en M. LANGE : *Paddestoelengids, met 600 paddestoelen in kleur*. Elviesier Brussel, 1975
- G. BORY en H. PHILIPPEN : *Guide des Champignons. Sil. du Readers Digest*. Zurich, 1969.
- H. MAUCH en K. LAUBE : *Paddestoelen*. Nederl. bewerking W.J. Reijnders, Standaard Uitgeverij Antwerpen, 1975.
- Jan NIJKAMP : *Het I.V.N. en de paddestoelen*. in *Mens en Natuur*, aug.1978, p.107 e.v., De Volharding B.V., Amsterdam

De Jeneverbes (*Juniperus communis* L.) een naaldboom niet zoals de andere.

1. INLEIDING

Zoals de taxus (*Taxus baccata* L.) is ook de jeneverbes (*Juniperus communis* L.) een echt inheemse naaldboomsoort in ons land. Deze soort verdient dus wel enige bijzondere aandacht, niet in het minst omdat zijn positie in onze gewesten sterk wordt bedreigd. We willen het daarbij bewust niet hebben over zijn gebruik als sierboom en de teelt daaraan verbonden. De jeneverbes komt nog in het wild voor in de Kempen, de Hoge Ardennen, de kalkrijke delen van Hoog-België, de Famenne en ook in Belgisch-Lotharingen. Hij groeit er als kleine naaldboom (tot ongeveer 5 m hoog) of als laag stekelig struikgewas.

2. SITUATIE

In de folkore en in toponiemen komt de jeneverbes veelvuldig voor. Het is één van de inheemse planten die zeer veel verschillende volksnamen heeft gekregen. Hij wordt van oudsher aan boerderijen en op kerkhoven aangeplant. Kortom, de jeneverbes is een populaire boom en wordt zeker niet als onkruid beschouwd. Nochtans kende zijn verspreiding een zeer sterke achteruitgang en daarom werd deze soort erkend als beschermde plant (categorie A, K.B. van 16 februari 1976). Maar

zowel zijn populariteit als zijn bijzondere bescherming bleken niet bij machte de terugval een halt toe te roepen. In Vlaanderen komt de jeneverbes nog sporadisch voor in de provincie Limburg, en daar bijna uitsluitend op het plateau van de Hoge Kempen. In de Antwerpse Kempen bleef maar één enkele vindplaats bewaard. Nochtans kwam deze soort daar in de negentiende eeuw op meerdere plaatsen voor. Vele groeiplaatsen zijn reeds verdwenen en waar hij nu nog voorkomt weet men uit historische gegevens en uit studie van de populatiedynamiek dat de soort er niet meer zo talrijk en zo vitaal voorkomt als tot voor enige tijd.

Jeneverbessen in het staatsnatuurreservaat Heiderbos te As (Limburg). (foto M. Lejeune)

De toekomst ziet er des te slechter uit als men weet dat in gans België slechts enkele groeiplaatsen beschermd zijn en beheerd worden met het oog op het in stand houden van de aanwezige populatie jeneverbessen. Zo kennen we het Heiderbos te As (op een zure zandbodem), de Montagne Saint-Pierre te Visé, de Tienne Mosseray te Tellin en de Fonds de Leffe nabij Dinant (deze drie laatste op kalkgrond). Op deze plaatsen is het voortbestaan van de soort op langere termijn min of meer verzekerd. Ook in onze buurlanden is de situatie gelijkaardig: slechts zeer lokaal is men erin geslaagd aan deze algehele achteruitgang te verhelpen.

3. EKOLOGIE

Sommigen hebben de sterke achteruitgang van de jeneverbes in verband gebracht met het verschijnsel van de "zure neerslag". Dit is niet a priori uitgesloten maar het lijkt ons, zeker in België, niet de eigenlijke reden te zijn, temeer daar deze achteruitgang reeds lang aan de gang is. Voor wat de ekologische groeivoorwaarden betreft, blijkt de jeneverbes relatief onverschillig te zijn ten aanzien van de chemische bodemeigenschappen van zijn standplaats en ook het vochtgehalte is van minder belang. De fysische kenmerken van de bodem daarentegen zijn voor de kieming en de installatie van een bestand zeer belangrijk, waarbij aan een aantal konstante eisen moet voldaan zijn: de zaden kiemen het best op een onbeschaduwde, naakte en liefst droge bodem, waarin de bessen bedolven raken. Blijven de afgevallen bessen onbedekt liggen, dan kan de vorst ze zo erg aantasten dat ze niet meer kunnen kiemen. Gunstige vestigingsmogelijkheden worden aangetroffen in actieve stuifzandgebieden, in heiden en

graslanden waarin plekken naakte bodem voorkomen, in rotsachtige terreinen en op hellingen waar door erosie een konstante pioniersituatie ontstaat. Vee of wild dat de vegetatie kort houdt en plaatselijk de grasmatten en de bovenste bodemlagen beschadigt, kan een gunstige bijdrage leveren tot de vestiging van zaailingen. Vegetatieve vermenigvuldiging kan optreden waar takken van opengevallen jeneverbesstruiken de grond raken en er bewortelen.

De jeneverbes is een soort die bij ons geen stabiele populatie kan aanhouden in bossen daar de boom vrij klein blijft, weinig beschaduwing verdraagt en in een bos te weinig kiemingsmogelijkheden heeft. Wanneer een terrein met jeneverbessen bebost raakt kunnen individuele exemplaren wel nog lang overleven. De lage vitaliteit en vruchtbaarheid en het ontbreken van verjonging wijzen er dan echter duidelijk op dat deze naaldboom geen echte bosplant is. In vroeger sterk verspreide landschapstypen zoals extensief begraaide heide, open grasland en stenige terreinen kan de jeneverbes zich wel talrijk handhaven maar niet in bossen en zeker niet in het huidige landbouwlandschap. De verandering in het landgebruik is volgens ons de hoofdoorzaak van de recente achteruitgang van de jeneverbes.

4. BEHEER

In Visé en in de Fonds de Leffe komt de jeneverbes voor op steile hellingen (meer dan 30°) waar de bessen onder afglijdende steenbrokjes en bodemdeeltjes bedolven worden. Daar vindt men dan ook de kiemplanten. Bovendien is hier door het vrijstellen of tengevolge van de erosie geen of amper beschaduwing. De essentiële voorwaarden voor generatieve verjonging van

de jeneverbes, namelijk naakte bodem, geen concurrentie, geen beschaduwing en het bedekt raken van de zaden, zijn daar aanwezig.

In het konkrete geval van het Heiderbos te As blijkt het niet te volstaan tussen de besdragende struiken te plaggen, er moet ook in de grond worden gehakt en geschoffeld. Gebeurt dit niet dan blijven de bessen op de harde grindhoudende zandlaag liggen en is er helemaal geen generatieve verjonging van het bestand op de geplagde delen. In As ziet men wel een aantal kiemplanten op plaatsen waar de afgevallen bessen tussen struikheidepollen gevallen zijn, en dus enige bescherming genieten. Het aanplanten van jeneverbessen in natuurgebieden, natuurreservaten of bossen, zoals bv. dit jaar nog gebeurd is in het Domein Pijnven te Eksel, is te verwerpen, zeker wanneer deze introducties gebeuren met materiaal van onbekende herkomst. Er is immers niet verholpen aan de oorzaken van de verdwijning van de jeneverbes op die plaats. De aangeplante exemplaren zijn derhalve op termijn ook tot verdwijnen gedoemd en er zijn geen redenen om aan te nemen dat ze aan de basis zouden liggen van een nieuwe spontane jeneverbespopulatie.

Jeneverbessen groeiend op lage duintjes in de heide te Kuilen (Genk). (Foto J. Massart, 22.05.1904)

Aanbevolen literatuur :

BARKMAN, J.J. (1968). Botanisch onderzoek op het Biologisch Station Wijster 1957-1967. Bijdrage over veldbiologie, natuurbeheer en landschap in het Drenthse District; Wijsternummer. Mededelingen Botanische Tuinen en Belmonte Arboretum. Wageningen, Landbouwhogeschool, XI : 151-160.

BURNY, J. (1985). Het vroeger en huidig voorkomen van de Jeneverbes *Juniperus communis* L. op de Hoge Kempen (provincie Limburg, België). Wielewaal, 51 : 10-30.

FITTER, A.H. & JENNINGS, R.D. (1975). The effects of sheep grazing on the growth and survival of seedling *Juniperus communis* L.). Journ.Appl.Ecol.12 (2) : 637-642.

FROMENT, A. (1984). La genévière de Cour à Stoumont et son intérêt pour la conservation de la nature. Bull.Soc.Roy.Bot. Belg., 117 (1) : 122-134.

HILLEGERS, H.P.M. (1985). De Jeneverbes, uitgestorven in het Mergelland ? Natuurhistorisch Maandblad, 74 (3) : 42-44.

LIVINGSTON, R.B. (1972). Influence of birds, stones and soil on the establishment of pasture juniper, *Juniperus communis*, and red cedar, *J. virginiana*, in New England pastures. Ecology, 53 (6) : 1141-1147.

R.I.N. (Rijksinstituut voor Natuurbeheer) (1972). Natuurbeheer in Nederland; Levensgemeenschappen. Wageningen, Pudoc.

VANHAEREN, R. (1983). De positie van de *Juniperus communis* L. in het staatsnatuurreservaat Heiderbos te As. Groene Band, 49 : 1-21.

VAN ROMPAEY, E. & DELVOSALLE, L. (1979). Atlas van de Belgische en Luxemburgse Flora. Pteridofyten en Spermatofyten. Meise, Nation.Plantent.België, tweede uitgave.

VEDEL, H. (1961). Natural regeneration in Juniper. Proc.Bot.Soc.Brit.Isles, 4 : 146-148.

WARD, L.K. (1973). The conservations of juniper I. Present status of juniper in Southern England. J.Appl.Ecol., 10 : 165-188.

WARD, L.K. (1981). The demography, fauna and conservation of *Juniperus communis* in Britain. In : Synge, H. (edit) (1981). The Biological Aspects of Rare Plant Conservation. J. Wiley & Sons.

W. Verbeke & J. Burny

OPEN TRIBUNE

OVER ZIN EN ONZIN BIJ BOSWAARDEBEREKENINGEN

In het nummer 4, jaargang 1985 van "De Boskrant" werd door K. VAN LOOK een visie van de privé-boseigenaar gegeven m.b.t. de successierechten, die steeds volgens dezelfde auteur, een bedreiging voor ons bosareaal zouden vormen.

Ter illustratie van de nefaste gevolgen van de in ons land vigerende successierechten, werd o.a. uitgegaan van een bestandsmodel (naar SPAAS), waarvan de gegevens in onderstaand overzicht zijn samengevat :

houtsoort : inlandse eik
bedrijfstijd : 120 jaar
grondwaarde : 200 000 BF/ha
basisrente : 4 %
bedrijfsboekhouding (in BF/ha) :

leeft.(j)	inkomsten	uitgaven	balans	bewerkingen
0	-	25 000	- 25 000	aanlegkosten
2	-	5 000	- 5 000	vrijstelling
3	-	2 000	- 2 000	vrijstelling
30	20 000	30 000	- 10 000	dun. + succ.
45	20 000	-	+ 20 000	dunning
60	20 000	40 000	- 20 000	dun. + succ.
75	30 000	-	+ 30 000	dunning
90	60 000	60 000	0	dun. + succ.
105	75 000	-	+ 75 000	dunning
120	1 050 000	90 000	+ 960 000	eindkap + succ.

Op basis van deze gegevens is vervolgens aangetoond, dat na een volledige bedrijfstijd en zonder de vergoeding voor het grondkapitaal in rekening te brengen, een financieel verlies van 2.382 milj. BF per ha wordt geleden.

Alhoewel de grootheidsorden van dergelijke berekeningen een vrij goed inzicht verschaffen over de invloed van de diverse posten, wordt hierbij vaak kritiekloos voorbijgegaan aan de keuze van de vooropgestelde rentevoet, die in vernoemde berekening op 4 % is gesteld. Inderdaad, het gedurende 120 jaar aanhouden van een rentevoet, die boven de interne rentevoet van het modelbosbedrijf ligt, kan enkel tot gevolg hebben, dat de gestelde verwachtingen niet worden ingelost. Het negatief saldo is derhalve het gevolg van een verkeerd ingeschatte rentabiliteit, maar betekent geenszins dat het bedrijf op zich verlieslatend zou zijn.

Worden nl. met dezelfde gegevens berekeningen doorgevoerd voor diverse waarden van de basisrente, dan blijkt onder gelijke omstandigheden voor wat kosten en baten betreft, de interne rentevoet of rentabiliteit voor het eikenbestand in kwestie, slechts bij 3 % te liggen en is er bijgevolg in dergelijk geval helemaal geen sprake van een deficitaire toestand aan het einde van de vooropgestelde bedrijfstijd. Incalculeren van een vergoeding voor het geïnvesteerde grondkapitaal, reduceert uiteindelijk deze rentabiliteit tot ruim 1.4 %, met een analoge bemerking als hierboven werd aangehaald.

Gelijkaardige berekeningen kunnen echter ook doorgevoerd worden voor een bosmodel i.p.v. een bestandsmodel. Wordt bij wijze van voorbeeld uitgegaan van een eikenbos van 30 ha, waarin verder alle parameters uit vorig model behouden blijven, bij een min of meer normale leeftijdsverdeling, dan zijn de gemiddelde jaarlijkse netto-inkomsten voor het ganse bos, zonder inachtnaam van de successierechten, als volgt :

$$(- 25\ 000 - 5\ 000 - 2\ 000 + 20\ 000 + 20\ 000 + 20\ 000 + 30\ 000 + 60\ 000 + 75\ 000 + 1\ 050\ 000) \text{ BF/ha} \times 0.25 \text{ ha/j} = 310\ 750 \text{ BF/j}$$

De verkoopwaarde van het bos is bij een min of meer normale leeftijdsverdeling nagenoeg konstant in de tijd en kan, uitgaande van de gegevens van SPAAS, via interpolatie binnen de leeftijdsklasse op 14 062 500 BF worden geraamd.

Zonder successierechten bekomt de eigenaar t.o.v. zijn kapitaal (totale verkoopwaarde van het bos) een rentabiliteit van :

$$\frac{310\ 750 \text{ BF} \times 100}{14\ 062\ 500 \text{ BF}} = 2.2 \%$$

Om nu deze successierechten om de 30 jaar te kunnen betalen, zonder eventueel extra kappingen uit te voeren, verdient het aanbeveling om jaarlijks (of periodisch) van hoger berekende netto-inkomsten een bepaald bedrag af te nemen en dit eventueel buiten het bosbedrijf bij een financiële instelling te investeren.

Deze taxen zullen voor een erfenis in rechte lijn en met als referentiejaar 1982, volgende waarde bedragen :

$$14\ 062\ 500 \text{ BF} \times 0.23 = 3\ 234\ 375 \text{ BF}$$

Wordt hierbij rekening gehouden met het feit, dat de erfgenaam in kwestie op deze beschikbare som eveneens successierechten dient te betalen, dan loopt het bedrag uiteindelijk op tot 3 978 280 BF.

Wat bijgevolg jaarlijks van de netto-inkomsten moet worden afgetrokken (R) om telkens na 30 jaar bovenstaande som te kunnen vereffenen, zal enkel afhankelijk zijn van de netto-

rentevoet (i), waartegen deze jaarlijkse stortingen kunnen uitgezet worden, vermits :

$$R = 3\ 978\ 280 \text{ BF} \frac{0.0i}{1.0i^{30} - 1}$$

Onderstaande tabel geeft een idee van de jaarlijkse bijdragen R bij diverse externe rentevoeten, van de jaarlijkse netto-inkomsten en van de 'schijnbare' interne bosrentevoeten, die hiermee uiteindelijk overeenstemmen.

externe netto rentevoet (%)	jaarlijks bedrag R (BF)	jaarl. netto inkom. (BF)	interne bos- rentev. (%)
0	132 610	178 140	1.27
1	114 370	196 380	1.40
2	98 065	212 685	1.51
3	83 620	227 130	1.62
4	70 935	239 815	1.71
5	59 880	250 870	1.78
6	50 320	260 430	1.85

Uitgaande van de door SPAAS verstrekte gegevens, blijkt zowel de benaderingswijze op het vlak van het bestand als voor een globaal boscomplex, dezelfde interne bosrentevoet van ruimschoots 1.4 % op te leveren nl. wanneer in het laatste geval de externe netto-rentevoet eveneens rond deze waarde is gesitueerd. Bij het bosmodel kan deze rentabiliteit schijnbaar worden verbeterd door externe bronnen, die dan het resultaat moeten zijn van een rentevoet i, welke boven hoger vernoemde bosrentevoet uitstijgt (cfr. bovenstaande tabel).

Het aanleggen van een zgn. reservefonds onder de vorm van min of meer kaprijpe bestanden is een andere mogelijkheid, die echter buiten het kader van deze uiteenzetting valt.

In beide gevallen ligt de werkelijke rentabiliteit echter hoger dan hier werd berekend, vermits abstraktie is gemaakt van de vermogensaanwas van de bodem en de bestanden. Wordt daarenboven rekening gehouden met de munterosie, dan is een dergelijke investering op zijn minst even interessant als in het geval van een belegging op lange termijn in rentegevende stukken of in aandelen.

Verder mag niet uit het oog worden verloren, dat een zgn. geringe rentabiliteit kan gepaard gaan met een behoorlijk netto-inkomen voor de eigenaar. Eén en ander houdt o.m. verband met de evaluatie van de tegenwoordige waarde van het geïnvesteerde kapitaal.

Hoger gevonden rentabiliteit, die voor een investering op lange termijn meer dan bevredigend kan genoemd worden, is enkel en alleen realistisch wanneer de bestanden op zich en het bos als geheel deze inkomsten met regelmatige tussenpozen kunnen voortbrengen. Een degelijke technische voorlichting, een gekoördineerd bosbeleid en een aangepaste bosbeheersregeling, scheppen o.m. de nodige voorwaarden om deze vooropstellingen in de praktijk waar te maken.

Een oordeelkundig gebruik van de boswaardeberekening kan daarenboven een waardevol hulpmiddel zijn bij de financiële evaluatie ervan.

Prof.dr.ir. R. Goossens

uit de provincie

WAT NU MET DE AFGESTORVEN POPULIEREN ??

Diegene die tegenwoordig door de Dijlevallei kuiert, kan onmogelijk langs de 'populierenkerkhoven' kijken. Een zeer origineel maar toch maar triest overblijfsel van het in 1983 massaal afsterven van vooral de kloon 'Robusta', destijds zo gegeerd en daarom ook zo verspreid.

Vele eigenaars hebben op dat moment niet de moed of het besef gehad om hun bestand toch te kappen en zagen aldus hun opbrengst letterlijk en figuurlijk de mist ingaan. Het vochtig milieu van de laatste jaren is immers het ideaal klimaat voor de ontwikkeling van de bladschimmels

van de geslachten Melampsora en Drepanopeziza (Marssonina), die de bomen sterk verzwakken door vervroegde bladafval, namelijk in de periode dat de populier zijn reserves opbouwt.

Wanneer dit jaarlijks terugkeert, kan dit, samen met het monoklonaal karakter en de dikwijls te dichte stand van de aanplantingen, een verklaring zijn voor de massale aantasting door schorsbrand (Dothichiza populea), die de uiteindelijke doodsoorzaak is geweest.

Een schatting van de totale aangetaste oppervlakte of houtvoorraad is bij mijn weten niet gemaakt, maar is in ieder geval aanzienlijk.

De situatie wordt onhoudbaar, niet alleen omdat deze dode opstanden en vooral de opsterven na dode exemplaren een infectiebron vormen voor de overgebleven populieren, maar ook omdat zij de tot nog toe resistente populierenklonen blootstellen aan een verhoogde stresstoestand.

Het kappen van deze bestanden is een noodzaak geworden. Daar hier maar zelden nog van een opbrengst kan gesproken worden, zal dit gepaard moeten gaan met enige vorm van aansporing van de eigenaars in kwestie. Een gemeentelijke verordening tot kapverplichting kan een uitweg bieden.

Daartegenover staat dat er als het ware een soort 'blanco'-toestand ontstaan is

waarbij de landschapsinrichting en het bodemgebruik eens kritisch kunnen doorgelicht worden.

Gronden die ongeschikt gebleken zijn voor de populieren kunnen daarbij een andere functie toegewezen krijgen.

Trouwens, de populieren-"teelt", zoals deze hedendaags op grote schaal wordt toegepast in het Vlaamse land, met alle gevolgen inzake fytosanitaire kwetsbaarheid, kan op zich eens grondig in vraag worden gesteld.

De discussie ligt open !!

M. Roekaerts

DE NONVLINDER GESIGNALEERD IN NOORD-LIMBURG

In Nederland werd reeds in het voorjaar aantasting van dennebestanden door de nonvlinder vastgesteld in Budel en in juni werden verschillende hektaren gewone den kaalgevreten juist boven de Belgisch-Nederlandse grens in Luykgestel.

De nonvlinder (*Lymantria monacha*) is in de Kempen een gevreesde beschadiger van dennenbestanden. De rups is tot 5 cm lang, en is te herkennen aan een lichte ovale vlek (zadelvlek) op de 7de en 8ste ring van het lichaam. De vlinders vliegen in juli-augustus en leggen hun eieren in groepen tussen de schorsspleten. De rupsen die het volgend voorjaar hieruit te voorschijn komen kruipen naar de kroon en beginnen met hun vraat van de naalden. Sterke vraat heeft meestal afsterven tot gevolg.

Een onderzoek in de dennenbossen van de grensgemeente Lommel (B) bracht aan het licht dat hier plaatselijk de nonvlinder ook al aanwezig is. De aantastingsplaatsen werden gelokaliseerd en er zal gevolgd worden waar en hoe de vlinders hun eieren zullen afzetten. Nonvlinders kunnen nl. vrij grote afstanden afleggen, zodat het ontstaan van nieuwe aantastingsplaatsen voor de hand ligt.

De nonvlinder is in de Kempen zeker geen onbekende. Op het einde van de vorige eeuw was er al een belangrijke aanval. In de houtvesterij Hechtel moesten in Koersel 33 ha gewone den worden kaalgekapt in de jaren 1920-1925, en in de gemeente Overpelt een even grote oppervlakte na een invasie in 1956.

De bestrijding is theoretisch mogelijk (vnl. chemische bestrijding), maar is in de praktijk niet gemakkelijk uit te voeren (o.m. door bebouwing, soms moeilijke toegankelijkheid van sproeimachines).

Opmerkelijk is dat de nonvlinder tot op heden enkel de gewone den aantast, en de Corsikaanse den ongemoeid laat.

E. Van Boghout

WEEK VAN HET NATUURBEHOUD

Van 22 tot 28 juni richtte de Dienst Natuurbehoud van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap een eerste "Week van het Natuurbehoud" in. Het was de bedoeling de problematiek inzake natuurbehoud aan een groter publiek bekend te maken.

Deze week stond in het teken van de natuuredukatie en richtte zich vooral tot de schoolgaande jeugd. Het is immers duidelijk dat het huidige onderwijsprogramma op dit vlak nog steeds in gebreke blijft. Gedurende deze week werden een aantal rondleidingen in natuurgebieden georganiseerd met de bedoeling de jeugd te sensibiliseren voor de natuur en hen aan te sporen zich wat meer natuurvriendelijk te gedragen.

Om de goede voornemens toch wat langer dan een week in het geheugen te houden werd een folder uitgegeven met als titel "Wie zegt van de natuur te houden moet het volgende onthouden !!!". Hierin worden de gedragsregels bij een uitstap in de natuur voorgesteld onder de vorm van "tien geboden" :

1. Beschadig geen boom, struik of plant
2. Graaf geen putten in het zand
3. Laat de bloemen waar ze staan
4. Op de paden moet je gaan
5. Maak geen lawaai in de natuur
6. En speel zeker niet met vuur
7. Verstoor de rust niet van de dieren
8. Laat geen afval de natuur ontsieren
9. Eerbiedig andermans bezit
10. Let op de borden en de platen
zo weet je wat te doen en wat te laten.

Om deze gedragsregels beter te illustreren werd tevens een diareeks samengesteld, geschikt als inleiding bij een geleide natuurwandeling.

De openingsmanifestatie van de eerste Week van het Natuurbehoud ging door in Roksem, een fusiegemeente van Oudenburg. Daarbij werd een tentoonstelling ingericht over "de Roksempuut" en over de A.R.O.L. - Dienst Natuurbehoud. Verder op het programma stonden de openingstoespraak van de heer ir. A. Denteneer, wvd. Directeur-generaal van de A.R.O.L.; een toespraak van de heer D. Coens, Minister van Onderwijs en een toespraak van de heer P. Akkermans, Gemeenschapsminister van Ruimtelijke Ordening, Landinrichting en Natuurbehoud. Dit werd gevolgd door een rondleiding in het natuurgebied.

Hoe raar het ook klinkt, dit waardevol natuurgebied is ontstaan naar aanleiding van een veel minder natuurvriendelijke onderneming, nl. de aanleg van de A18-autostrade. Hiervoor startte begin de jaren '70 de zandontginning in het gehucht Hoge Dijken. Dit gaf het ontstaan aan een 32 ha grote waterplas, 1 km lang, 400 m breed en 14 m diep. Hoewel het ontginningsgebied als nabestemming actieve watersportrecreatie had, bleef het steeds afgesloten voor het publiek. Onmiddellijk werd de plas een uitgelezen pleisterplaats voor watervogels. Sindsdien evolueerde de Roksempuut tot één van de belangrijkste vogelgebieden in ons land.

Het is een uitstekend fourageer- en rustgebied voor duizenden overwinteraars en doortrekkers, dit met de nabijheid van de kust als belangrijke trekroute.

Grootst in aantal zijn de smienten, wintertalingen, slob-, tafel- en kuifeenden. Bovendien kent Roksempuut één van de grootste kolonies oeverwaluizen van Vlaanderen. Naast de zeer belangrijke avifauna heeft het gebied ook door zijn vis-, zoogdier- en insektenfauna, alsook door zijn flora, een grote waarde.

Dit alles leidde ertoe dat verschillende milieuverenigingen akties op touw hebben gezet om te voorkomen dat Roksempuut voor de watersportrecreatie werd ingericht. In 1983 werd de zandwinningsplas van het Ministerie van Openbare Werken overgedragen naar de Vlaamse Gemeenschap. Het is nu de bedoeling de Roksempuut uit te bouwen als natuurgebied met als functie milieu-edukatie en natuurobservatie. Bepaalde vormen van recreatie zoals vissen en wandelen worden niet toegelaten. Het is dus zeker niet de bedoeling het gebied voor te behouden voor een selekt gezelschap van natuurkenners. Integendeel wordt een zekere vorm van recreatie aangemoedigd om een zo ruim mogelijk publiek te betrekken bij de natuurbeleving en het natuurbehoud.

Zoals elk initiatief, dat zich inzet voor behoud van de natuur kan ook deze "Week van het Natuurbehoud" enkel toegejuicht worden.

Toch zijn enkele bedenkingen hier zeker op zijn plaats.

* Eerst en vooral krijgen we stilaan een overdaad aan speciale "weken", gewijd aan natuur en groen : Week van het Bos, Week van het Natuurbehoud, de Groene Week, ... Hoe meer hoe beter, zou je kunnen denken, maar een gevaar van oververzadiging en dus van een mogelijk gebrek aan belangstelling in de toekomst zit er wel in.

* Dat de opsplitsing van de Dienst Bos- en Groenbeheer in de afdelingen "bosbouw" en "natuurbehoud" zich zo vlug ook op dit terrein zou vertalen, was trouwens voor iedereen een verrassing !

Het bos is en blijft een brok natuur en natuurbehoud zou ook bij het bosbeheer een belangrijke optie moeten zijn. Dus waarom er niet één week van maken, misschien zelfs met als thema "Meer natuur in het bos" ?

J. Coussement

uit de vereniging

WEEK VAN HET BOS

Van 5 tot 12 oktober gaat voor de zevende keer de "Week van het Bos" door.

De Week van het Bos is een initiatief van de Vlaamse Bosbouwvereniging. Het is ongetwijfeld één van de meest waardevolle acties die omtrent het bos genomen werden. Door dit initiatief zijn talrijke mensen met het bos in contact gekomen, is de belangstelling voor het bos sterk toegenomen en is de kennis over het bos gegroeid. Pers, radio en T.V. hebben aandacht besteed aan dit groengebeuren. De mensen zijn anders beginnen denken over het bos en het bosbeheer. De overheden hebben een meer positieve instelling aangenomen. Honderden, wellicht al duizenden activiteiten, klein of groot, werden in of rond het bos georganiseerd.

Het is passend om bij deze gelegenheid te wijzen op de grote verdienste van de "Dienst Bos- en Groenbeheer", die telkenjare mede instaat voor deze organisatie en die, het weze gezegd, veruit de grootste lasten draagt.

Op het hoofdbestuur in Brussel komen duizenden aanvragen binnen om documentatie, alsook allerlei brieven met technische problemen. Dit alles moet stipt uitgevoerd en beantwoord worden. Op zichzelf is dit natuurlijk niet onoverkomelijk, ware het niet dat deze dienst sinds jaren kampt met een schrijnend personeelstekort. En dan zijn er nog de buitendiensten, die

belast zijn met het vele praktische werk. Diverse activiteiten moeten voorbereid worden en tientallen wandelingen moeten begeleid worden. De boswachter, eigenlijk de technische beambte, moet bosgids spelen. Dit is een prachtige taak. Spijtig genoeg is hij daar in vele gevallen weinig of niet op voorbereid. Deze opdracht wordt dikwijls niet als normaal werk beschouwd, maar als iets dat er noodgedwongen moet bijgenomen worden naast het echte werk.

De Week van het Bos richt zich tot iedereen, jong en oud, boscigenaar of niet, zij allen kunnen iets doen rond het bos. De organisatoren vragen dat plaatselijk, in elke gemeente, vereniging of school, enkelen het initiatief zouden nemen om een bijzondere actie rond het bos te voeren.

Het is vanzelfsprekend, dat in de eerste plaats beroep wordt gedaan op de leden van de Vlaamse Bosbouwvereniging om een activiteit op touw te zetten tijdens de Week van het Bos. Er zijn allerlei mogelijkheden, het komt er enkel op aan een beetje initiatief te nemen.

De Week van het Bos 1985 is gekenmerkt door enkele bijzonderheden :

1. De opening staat in het teken van de herdenking van Adriaan Ghys, de man die in het Grotenhoutbos de eerste

den gezaaid heeft, nu al meer dan 300 jaar geleden.

2. Een bijzondere dag wordt gehouden voor de openbare besturen, zoals de gemeenten en het O.C.M.W.
3. Speciale ekskursies worden ingericht voor de privé-boscigenaars. Op deze wijze kunnen zij hun kennis over het bos aanzienlijk vergroten.
4. In verschillende bossen zullen zoektochten worden uitgestippeld. Een dergelijk initiatief kan een bijzondere aantrekkingskracht hebben.
5. Enkele nieuwe publikaties worden warm aanbevolen. Het betreft een viertal brochures, met name : Bosaanleg - Kweken van bosbomen - Arboreta en Knotwilgen.

De Week van het Bos wordt officieel geopend op zaterdag 5 oktober te Vosselaar (nabij Turnhout), waarbij de herdenking

van A. Ghys centraal staat. De officiële sluiting gaat door in het Drongengoed te Maldegem-Ursel op zondag 13 oktober. Deze beide manifestaties gebeuren door de heer P. Akkermans, Gemeenschapsminister van Ruimtelijke Ordening, Landinrichting en Natuurbehoud. Het weze terloops gezegd, dat de Week van het Bos altijd heeft mogen rekenen op de hoge bescherming van de minister.

Eenieder die meer wil weten over de Week van het Bos moet de goed gestoffeerde infolder aanvragen. Hij kan dit doen op het sekretariaat :

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Dienst Bos- en Groenbeheer
Week van het Bos 1985
Belliardstraat 12
1040 Brussel

En nu aan het werk. Wij rekenen op Uw aller medewerking.

N. Lust

BIJZONDERE EXCURSIES VOOR PRIVÉ-BOSEIGENAARS

Tijdens de Week van het Bos worden op zaterdag 12 oktober een drietal excursies ingericht, waarop in het bijzonder de privé-boseigenaars uitgenodigd worden. Dit initiatief is grotendeels een gevolg van de reeks lessen in bosbouwpraktijk die in het voorjaar door de V.B.V. werden georganiseerd. Voor de praktische uitvoering kan thans ook gerekend worden op de medewerking van de dienst "Bos- en Groenbeheer".

1. Bezoek aan "Vloetenveld" te Zedelgem en aan privé-bos "Ter Heyde" van de heer J. Kervijn te St.Andries
Samenkomst : 9.30 u. aan het boshuis, Vloetenveld 14, rechtover ingang munitiedepot
Thema : omvorming van naaldhout naar gemengd loofhout - specifieke problemen van naaldbosbos
Algemene leiding : ir. J. De Schuyter, houtvester
Middagmaal vrij, of in het Benediktusheem van de abdij van St.Andries.
2. Bezoek aan Heverlee-bos
Samenkomst : 9.30 u. aan het gemeentelijk recreatiepark Zoet Water te Oud-Heverlee
Thema : populierensterfte, omvorming van beuk, bestanden van inlandse eik, oude en jonge dennenbestanden, Amerikaanse eik
Algemene leiding : ir. D. Van Hoyer, houtvester
Piknik en drank meebrengen.
3. Bezoek aan Pijnven te Hechtel
Samenkomst : 10.00 u. aan het paviljoen. Een boswachter zal de weg wijzen langs de weg Hasselt-Eindhoven, op het grondgebied van de deelgemeente Ekse
Thema : gewone en Corsikaanse den in de Kempen, groei, kunstmatige en natuurlijke verjonging, behandeling
Algemene leiding : ir. E. Van Boghout, houtvester
Piknik meebrengen, drank ter plaatse te verkrijgen.

Naderhand wordt nog een bijkomende excursie ingericht op zaterdag 16 november : bezoek aan het staatsbos Ravels.
De afspraak aldaar is om 10.00 u. aan de parking langs de weg naar Arendonk.
Algemene leiding : ir. A. Versteynen, houtvester.

Voor alle inlichtingen : bellen naar V.B.V. 091/52.21.13

Iedereen is welkom !

WERKGROEP BOSBOUW EN INFORMATICA

Op 29 juni 1985 is er in het kader van de V.B.V. weer een nieuw initiatief van stapel gelopen. Op die dag vond de eerste vergadering plaats van de zgn. "Werkgroep Bosbouw en Informatica".

De doelstelling van deze werkgroep is een professioneel volwaardig bosbouw-softwarepakket te ontwerpen, specifiek gericht naar de Vlaamse bosbouwkundige behoeften (mogelijkheid tot diversiteit, kleinschaligheid, ...).

Een bijkomend doel is een eenvormig systeem uit te bouwen en te propageren, zodanig dat eenieder dezelfde begrippen hanteert, vergelijkbare gegevens verzamelt, verwerkt en kan doorgeven (onderling of in het kader van het Bosdekreet).

Dit pakket zal in verscheidene versies verkrijgbaar zijn, naargelang de behoeften van de grote of kleine eigenaar (of beheerder) en de gebruikte computersystemen (vooral Personal Computers en Home Computers).

De werkgroep werkt, ondanks het feit dat het einddoel een professioneel niveau moet halen, op vrijwillige basis. De leden zijn enerzijds mensen die in de bosbouwpraktijk werken, doch die een bijzondere interesse (hobby ?) vertonen voor de toepassing van de informatica in de bosbouw, anderzijds mensen die vroeger een bosbouwkundige opleiding "genoten" hebben, doch nu in de informatica tewerkgesteld zijn.

Inlichtingen omtrent deze werkgroep kunnen bekomen worden bij Theo Vitse, Windekekoeter 57a te 9258 Oosterzele.

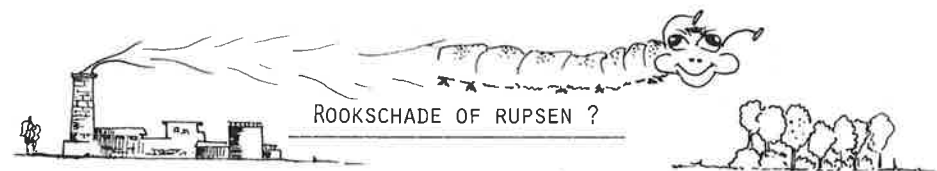
BOSPRAKTIJKLESSEN

Gezien het grote succes van de bospraktijklessen zal deze cursus hernomen worden in het voorjaar 1986.
Meer gedetailleerde informatie volgt later.

NIEUWE PUBLIKATIE

Naar aanleiding van de opening van de Week van het Bos te Vosselaar op zaterdag 5 oktober, zal het boek "A.Ghys en de den in de Turnhoutse Kempen" voorgesteld worden. Hierin wordt het gebruik en de positie van de gewone den in de Kempen, alsook de figuur van Adriaan Ghys als eerste aanplanter van de mastboom, op een aangename en uitermate goed gedocumenteerde wijze toegelicht.
(Kostprijs : 150,- ; oplage beperkt - bestellen bij V.B.V.)

buitenland

Het Harzgebergte in Duitsland staat, van oudsher, als een rookschadegebied bekend. De talrijke lood- en zilvermijnen hebben eeuwenlang enorme hoeveelheden hout opgeslorpt, nodig voor de metaalsmelterij in de "Blei- und Silberhütten". Zij veroorzaakten daardoor, vroegtijdig en op een dubbel plan (SO_2 -uitwasemingen en dispersie van zware metalen), schade aan de bossen, eerst lokaal, nadien over grote oppervlakte.

Reeds in 1845 wordt aldus bosschade ingevolge SO_2 -uitwaseming als uiterst gevaarlijk onderkend. Zij wordt zelfs zo belangrijk geacht dat, in 1850, besloten wordt tot de oprichting, aan de Forstakademie van Tharandt, van een bijzondere leerstoel, belast met de studie van de luchtpollutie en haar gevolgen voor het bos in de Harz en het Ertzgebergte. De beschrijvingen van de toenmalige fenomenen zijn indrukwekkend: verlamingsverschijnselen bij vinken, die van de bomen vallen na het eten van met lood besmette bladeren; toename van de kopziekte bij het vee; zorgwekkende misvormingen aan het gewei van herten (Bleihirschen). Werkelijk krachtdadig werd het probleem van de bosschade echter eerst rond 1880 aangepakt door Carl REUSS, geboren in 1844 en in 1873 aangesteld als houtvester te Goslar. Hij begon de immissieschade in de Harz te karteren. Hij liet in 1883 een

lijvig boek (330 pp.) verschijnen over rookschade aan de bossen, dat, toentertijd, veel opschudding verwekte, maar dat nog steeds als een groots standaardwerk over gasimmissie en bosbeschadiging geldt.

REUSS wees in dit boek, voor het allereerst, op de noodzaak van de differentiaalanalyse, hedendaags nog een onbekend begrip in sommige kringen, die ongenueanceerde uitspraken over "zure regen" menen te moeten of mogen doen.

De auteur stelde o.m. dat het nodig is te differentiëren tussen immissieschade en insektenschade, maar dat het onderscheid vaak moeilijk te maken is en grondige kennis vergt. Hij stelde resistentiereeksen voor de boomsoorten op na onderzoek van hun specifieke weerstandskracht: wanneer in de natuur deze reeksen niet worden gevolgd, is zulks een aanduiding dat andere oorzaken dan gasuitwasemingen werkzaam of medewerkzaam zijn bij het ontstaan van het schadebeeld. Tenslotte wees hij op het belang van de chemische plantenanalyse en pleitte hij voor betere dendrologische kennis en begrip voor het bossysteem. Enkel wanneer de gegevens uit verschillende onderzoeksgebieden in dezelfde richting wijzen kan volgen REUSS een geldige uitspraak gedaan worden.

Ondanks alle beperkingen, veroorzaakten de bevindingen en uitspraken van REUSS grote opschudding, niet enkel in de kringen van het mijnwezen, de politiek en de industrie, maar ook bij biologen en bosbouwers.

Het dispuut nam zelfs dusdanige uitbreiding, dat REUSS door BORGGREVE voor de rechtbank werd gedaagd, beschuldigd van laster en onkunde. BORGGREVE was inderdaad overtuigd dat de bosschade niet aan luchtpollutie, maar aan insektenvraat toe te schrijven was.

Na raadpleging van talrijke "deskundigen" uit de botanische wereld, stelde de rechtbank REUSS in het ongelijk en willigde zij de eis van BORGGREVE in.

Deze uitspraak belette de houtvester van Goslar evenwel niet zijn onderzoek en kartering verder door te drijven. In 1893 verscheen van zijn hand een tweede werk, waarin vooral gewezen wordt op het ruim beïnvloedingsbereik van elk industriegebied, evenals op de gevolgen van het veralgemeend gebruik van fossiele brandstoffen.

In 1896 publiceerde hij de resultaten van zijn onderzoek in Opper-Silezië, waarin vooral de nadruk wordt gelegd op de samenwerking (= synergisme) tussen verschillende schadeverwekkende agenten.

De geschiedenis en het verloop van de gebeurtenissen hebben niet BORGGREVE of de rechtbank, maar wel REUSS volledig in het gelijk gesteld.

Nochtans worden ook hedendaags nog vele ongenueanceerde en ondoordachte uitspraken gedaan. De differentiaalanalyse wordt nog

steeds verwaarloosd. Onvoldoende onderscheid wordt doorgaans gemaakt tussen primaire en sekundaire oorzaken. Het bosschadebeeld is daarenboven meestal diffuus en werkt verwarrend, omdat het uit verschillende inwerkingen kan voortkomen. Het bestaan van verschillende schadeniveaus moet worden onderkend, rekening gehouden met lokale standplaatsverhoudingen, mesoklimaat en weersomstandigheden, waarbij zowel droogte en hitte als vernatting en vorst een rol kunnen spelen.

Het impakt van de luchtpollutie hangt trouwens nauw samen met de bostestand, o.m. bepaald door boomsoortengarnituur, bestandsstructuur en bosbedrijfsvoering, die de resistentie of vatbaarheid sterk beïnvloeden.

De toename van het gemotoriseerd verkeer, de uitbreiding van de industriegebieden en de verhoging van de fabrieksschoorstenen heeft het bereik van de schadelijke gasuitwasemingen ongetwijfeld vergroot. De dichte wildstand, teugelloze bosrecreatie, wintertoerisme in het gebergte, maar vooral gebrek aan boszorg en verwaarloosde behandeling hebben de gevoeligheid van het bos zeker vergroot.

Niettemin kan met Carl REUSS besloten worden dat geen reden tot paniek bestaat. Abnormale bossterfte is een vermijdbaar fenomeen. Het bos kan nog gered worden. Daarvoor zijn evenwel begrip en kennis vereist, gedegen technicaliteit en, vooral, veel gezond verstand.

Prof.dr.ir. M. Van Miegroet

"LEVENSMEENSCHAPPEN"

Rijksinstituut voor Natuurbeheer, uitgeverij Pudoc, Postbus 4, 6700 AA Wageningen, Nederland;
2de herziene druk 84, 391 pagina's, formaat 23 x 16 cm, gekartonneerd, geïllustreerd met foto's, schema's en grafieken; prijs 55 fl.

Het boek "Levensgemeenschappen" is het eerste deel van het circa 10 delen omvattende handboek "Natuurbeheer in Nederland" dat door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (R.I.N.) wordt gepubliceerd. De eerste druk van dit deel verscheen in 1979, het tweede deel "Dieren" in 1983. Ook een derde (Vogelinventarisatie), vierde (Theoretische grondslagen) en vijfde deel (Natuurtechnisch bosbeheer) wachten op publikatie. Alvorens deze delen uit te geven, bracht het R.I.N. een herziene en aangevulde tweede druk van "Levensgemeenschappen" uit. Naast kleine correcties werden recente ontwikkelingen en onderzoeksresultaten opgenomen. De hoofdstukken "Gebouwen en Ondergrondse kalksteengroeven" werden volledig herwerkt.

Na de gebruikelijke inleiding (opsomming van redactie en auteurs, woord vooraf, inleiding) worden de diverse levensgemeenschappen in volgende hoofdgroepen samengebracht: Wateren (9 categorieën), Veengebieden (3 categorieën), Duin- en Heidegebieden (5 categorieën), Houtige begroeiingen (5 categorieën nl. Bossen; Grienen; Houtwallen, Houtsingels en

Bomenrijen; Jeneverbesvegetaties; Struiken) en overige milieus (9 categorieën w.o. Graslanden; Akkers; Bermen taluds; Gebouwen; Stinsemilieus e.a.). Bij de bespreking van elke categorie komen volgende aspecten aan bod: de kenmerken, het ontstaan en het beheer in het verleden, de betekenis en de bedreiging, het beheer en een opgave van de beschikbare literatuur. Het geheel wordt afgesloten met een verklarende woordenlijst en een register van de Nederlandse en Latijnse benamingen.

Deze publikatie valt als een standaardwerk te beschouwen dat niet enkel een must is voor de beheerders van natuurgebieden en van gebieden waar natuurlijke elementen een bijzondere plaats innemen, maar ook voor eenieder die beroepshalve of uit interesse betrokken is bij de instandhouding van een grote diversiteit aan levensgemeenschappen. Tevens geeft "Levensgemeenschappen" een overzichtelijk beeld van de grote verscheidenheid aan milieus die voor het natuurbeheer van belang worden geacht en waar het aspect "natuur" een hoofd- of nevenfunctie kan toegemeten krijgen.

J. Mahieu

"LE GRAND LIVRE D'ARDENNE ET GAUME"

a.s.b.l. "Ardenne et Gaume", uitgeverij Duculot, Rue de la Posterie, 5800 Gembloux;
1ste druk november 1984, 263 pagina's, formaat 34 x 26 cm, gekartonneerd, geïllustreerd met kleurfoto's, foto's en teke-

ningen; prijs 3 350 BF.

Dit inderdaad grote boek werd door de Waalse Natuurbehoudsvereniging "Ardenne et Gaume" uitgegeven als hulde aan Pierre STANER, die 15 jaar voorzitter van de vereniging was. De h. STANER heeft echter de uitgave van dit boek niet mogen meemaken, hij overleed enkele dagen voor het ter perse gaan.

Le Grand Livre behandelt het natuurlijke en het menselijke aspect van het Belgisch gedeelte van de Ardennen en de Gaume (Belgisch Lotharingen). Na de inleiding waarin de vereniging wordt voorgesteld en haar doelstellingen toegeelicht, volgen 23 door verschillende auteurs geschreven hoofdstukken. De 15 eerste bijdragen geven een uitgebreid overzicht van de natuurlijke rijkdom van de besproken landstrekken. Volgende onderwerpen komen aan bod: landelijke wegen en graslanden, geomorfologie en klimaat, grotten, gesteenten, fossielen, ecologie en plantensociologie van de natuurreservaten, paddestoelen, korstmossen, mossen, hogere planten, orchideeën, bosassociaties, insecten, vogels en zoogdieren. In het deel over de mens wordt ingegaan op de prehistorische bewoning, de archeologie, de historische evolutie en bepaalde folkloristische en volkskundige aspecten.

Daar al deze bijdragen geschreven werden door autoriteiten over hun specialisatie staan ze veelal op een hoog peil zonder daarom onverstaaanbaar te worden voor de geïnteresseerde leek. De publikatie vormt een goed gestructureerd en met fraaie illustraties verlucht geheel, dat echter nogal prijzig uitvalt. Voor wie zich grondiger wil informeren over natuur en mens in de Ardennen en de Gaume is dit boek zeker aan te prijzen.

J. Mahieu

"PLANTEN TEKENEN"

STEINBACH Gunter, uitgeverij Westland n.v., Th. Van Cauwenberglei 101, B-2120 Schoten; 159 pagina's, formaat 19.5 x 16 cm, geïllustreerd met foto's en tekeningen, prijs: 650 BF.

Dit boek laat zien hoe men zich een persoonlijke stijl bij het tekenen van planten eigen kan maken. De fraaie voorbeelden en foto's van werkstukken van moderne en oude meesters verschaffen inzicht in vorm en groei, in de effecten van licht,

schaduw en beweging: essentiële zaken bij het tekenen van welke plant dan ook.

De twaalf hoofdstukken vormen samen een voortreffelijke begeleiding bij het tekenen van de meest uiteenlopende planten, uitgevoerd in alle gangbare tekentechnieken: potlood, houtskool, krijt, tekenpen, viltstift.

De rijke illustratie (meer dan 200 afbeeldingen) maakt het boek tot een belangrijke inspiratiebron voor ieder die zich toelegt op het tekenen van planten. Van Gunter STEINBACH en Fritz WENDLER verscheen in dezelfde uitvoering "Dieren tekenen".

J. Coussement

"EEN GEMEENTELIJKE BOUWVERORDENING MET BETREKKING TOT DE BEPLANTINGEN"

V.V.O.G., mei 1985, Buiten de Smedenpoort 3, 8000 Brugge; 59 pagina's.

Door de Vereniging voor Openbaar Groen werd een interessant groendossier samengesteld over de "gemeentelijke kapreglementen".

Zoals te verwachten zijn de problemen evenwel niet opgelost na lezing van deze brochure. Dit bevestigt dat de rechtszekerheid van de burger nog op verre na niet vaststaat.

De gemeentelijke bouwverordeningen worden inzake wettelijkheid zeer in vraag gesteld. Zelfs de grondwet wordt erbij betrokken. Ook het recent model van Minister Akkermans wordt bekritiseerd.

De beseigenaars zouden er kunnen uit afleiden dat de gemeentelijke reglementeringen niet van toepassing kunnen zijn op de bossen. Ook de kwestie van het heraanplanten is zeer betwistbaar.

Spijtig genoeg staan er ook ernstige fouten in deze brochure; zo staat dat met ontbossen wordt bedoeld "een kaalkap zonder heraanplanting". Staan er nog zulke grove fouten in?

Niettemin is de brochure zeker het lezen waard. Het blijft echter op z'n minst zeer verwarrend met deze aard van bouwverordeningen.

N. Lust

info

STUDIEDAG BERMBEHEER

Op woensdag 18 DECEMBER 1985 wordt door de Belgische Natuur- en Vogelreservaten een studiedag georganiseerd met als thema "NATUURVRIENDELIJK BERMBEHEER : EEN NOODZAAK !".

Deze studiedag is vooral gericht op de beleidsverantwoordelijken en de technische ambtenaren die belast zijn met de uitvoering van het bermbeheer, alsook op geïnteresseerde natuurverenigingen.

De meeste aandacht zal uitgaan naar de praktische en technische aspecten. Op het programma staan onder meer een evaluatie van de uitvoering van het Bermbeheer in 1985 en een uiteenzetting over het natuurvriendelijk bermbeheer in Nederland door de Adviesgroep Vegetatiebeheer (Wageningen) van het Ministerie van Landbouw en Visserij. Er wordt ruim tijd voorzien voor vraagstelling en discussie. Ook allerlei initiatieven in Vlaanderen - hetzij vanuit openbare besturen, hetzij vanuit natuurverenigingen - die konkrete gestalte hebben gegeven aan de uitvoering van het Bermbesluit, zullen bij middel van een postersessie ruim aan bod komen.

BROCHURE "LANDSCHAPSWANDELING NIEUWENHOVEN"

Het provinciaal domein Nieuwenhoven (St.Truiden) is het grootste openbare bos in Zuid-Limburg. Het biedt voor de wandelaar de mogelijkheid om rust en ontspanning te vinden temidden van een prachtig natuurlijk kader. Het Provinciaal Natuurcentrum Rekem heeft dit domein uitgekozen voor een ontwikkeling van een natuureducatieve werking, omdat het onuitputtelijke mogelijkheden biedt voor natuurstudie.

De brochure wil de geïnteresseerde wandelaar begeleiden in zijn ontdekkingstocht doorheen het bos. Er wordt informatie gegeven over bodemgesteldheid, geschiedenis van het domein, beheer, flora & fauna, en de samenhang tussen deze aspecten.

De brochure is te verkrijgen voor 100 fr te Nieuwenhoven en in diverse provinciale instellingen of na overschrijving van 120 fr (verzendingskosten inbegrepen) op de P.R. nr. 000-0400447-31 van het Provinciaal Natuurcentrum.

Erratum Boskrant nr. 4 : Open Tribune

De successierechten een bedreiging van ons bosareaal, p. 13 onderaan :
Het voorstel door de Koninklijke Belgische Bosbouwmaatschappij om de successierechten te beperken tot "50 % van de verkoopswaarde van de grond voor loofhout en 100 % voor naaldhout" dient vervangen te worden door "de successierechten te beperken tot 50 % van de totale verkoopswaarde".